

Spojené státy se chovají pokrytecky, řada rozvojových zemí se cítí zrazená, říká klimatolog

7
fotografií**Jan Stuchlík**

13 September 2017 • 16:00

nazory.e15.cz

Chudé státy nejsou naivní a vědí, že peníze na přizpůsobení klimatickým změnám půjdou především z jejich kapsy. Mezinárodní fondy, které vznikly i v rámci pařížské klimatické dohody, berou hlavně jako uznání bohatých zemí, že v tom nesmějí zůstat samy. „Bohaté státy mají zaplatit jenom zlomek. Kdyby se mělo přistoupit na princip, že škody platí znečišťovatel, tak tady žádnou mezinárodní dohodu nemáme,“ říká Benito Müller, výkonný ředitel neziskové organizace Oxford Climate Policy, která pomáhá připravovat vyjednavače rozvojových zemí na jednání o změnách klimatu.

Když letos americký prezident Donald Trump oznamoval, že stáhne podpis USA z pařížské klimatické dohody, řekl, že zastaví také americké příspěvky do mezinárodních klimatických fondů. Z nich se platí opatření v chudších zemích, které je mají připravit na dopady změn klimatu. Jaký dopad bude mít tento americký krok na rozvojové státy?

Za vlády prezidenta Baracka Obamy šla na klimatickou finanční pomoc zhruba miliarda dolarů ročně. Tyto peníze Trump škrtl a budou chybět. Pokud se tato díra nezalepí, řada rozvojových zemí se bude cítit zrazená. Miliarda dolarů je pro ekonomiku velikosti USA jako nic. Je to z americké strany pokrytectví. Prostě nechtějí s ostatními spolupracovat a brát vážně svou zodpovědnost.

Ani s americkým příspěvkem by ale v klimatickém fondu nebylo dost peněz.

Zelený klimatický fond určitě potřebuje změny. Rozhodování se musí posunout směrem do jednotlivých zemí. Místo financování malých projektů by měl fungovat formou podpůrných programů. V případě amerického příspěvku se ale bavíme o tom, jak jsou bohaté země zbytkem světa vnímány. Evropa si svůj díl odvádí už řadu let. Americká federální vláda naopak popírá svou zodpovědnost.

Co to udělá s ochotou chudších zemí snižovat emise skleníkových plynů, k čemuž se zavázaly v pařížské dohodě?

Všechny rozvojové země moc dobře vědí, že peníze, které budou potřebovat na boj s klimatickými změnami, budou muset najít a zaplatit samy. A to včetně těch států, které nenesou žádnou nebo jen minimální vinu na změnách klimatu. Klimatická změna není nějaký boží zásah. Je to újma, kterou způsobují jedni lidé jiným. To je vnímáno jako nespravedlivé. Proto je tak důležité udržovat určitou míru důvěry, že všichni vnímají svou zodpovědnost a společně chtějí situaci změnit. Jinak rozvojové země snadnou řeknou: „Když jsme vám ukradení, tak proč bychom se měli starat o vás.“

Není to z jejich strany jen taktika vůči bohatým státům ve smyslu „budeme s emisemi něco dělat, když nám to zaplatíte“?

Jenže bohaté státy mají zaplatit jenom zlomek. Kdyby se mělo přistoupit na princip, že škody platí znečišťovatel, tak tady žádnou mezinárodní dohodu nemáme. Finanční transfery mají hodně symbolickou hodnotu. Rozvojové země ve svých národních plánech pro snižování emisí mají často dvě kategorie opatření – nepodporovaná a podporovaná. Jsou ochotné udělat víc, pokud dostanou finanční podporu od bohatých zemí. Když ale tuto finanční vazbu zrušíme a místo toho na ně budeme ukazovat prstem, že ve skutečnosti nic nedělají, tak tím ničemu nepomůžeme. Potřebujeme atmosféru, kde si jsou všichni vědomi, že doma sice narážejí na řadu překážek, ale pokusí se udělat maximum možného.

Bez amerických peněz se jim do toho nebude chtít?

Je třeba rozlišovat mezi Amerikou a Washingtonem. V USA je řada lidí, kteří se chtějí dál řídit pařížskou dohodou a dělat patřičná opatření. Stejně tak jsou ochotni pokračovat v pařížské dohodě, pokud jde o finanční podporu. Rodí se nejrůznější koalice měst, států, firem, které stojí za pařížskou dohodou. Ty si ale musejí uvědomit, že zůstat součástí pařížské dohody neznamená jen plnit její cíle doma, ale také na mezinárodní scéně.

Bude mít jejich aktivita dostatečnou váhu, když partnerem pro rozvojové země je americká federální vláda?

Pracuji velmi úzce se skupinou nejchudších rozvojových zemí. Stát Massachusetts připravuje vlastní klimatický fond, jehož objem bude opravdu minimální, nějakých sto tisíc dolarů za rok. Ale netušíte, jak pozitivně tento krok přivítaly nejchudší státy. Pro ně má obrovskou cenu, že nejsou zapomenuty a ponechány svému osudu. To je propojení politiky a psychologie, které se často točí kolem vnímání spravedlnosti. Ti, kteří vedou mezinárodní vyjednávání, si nemyslí, že všechno musí být vůči všem absolutně spravedlivé. Ale nikdo z nich nechce, aby se s nimi zacházelo nespravedlivě.

O tom přesně mluvil Trump, když pařížskou dohodu označil za extrémně nespravedlivou pro Spojené státy.

Jistě se můžeme přít, co je a co není spravedlivé. To vnímání bývá hodně subjektivní. Ale je jasné, že jsou země, které mají historicky větší zodpovědnost za vznik klimatického problému.

To je Evropa a USA?

Pochopitelně. Jsou to průmyslové státy, jejichž industrializace se odehrála díky uhlí. Parní stroje vznikly ve Velké Británii a my jsme díky nim zbohatli. Je dost nešťastné žádat ostatní země, aby se nerozvíjely. Naštěstí obnovitelné zdroje jim tento rozvoj umožní. Jakmile budou tyto zdroje plně konkurenceschopné, nebude dávat smysl, aby kdokoliv stavěl nové uhelné elektrárny.

Hodně se mluví o tom, že Čína by mohla být novým klimatickým lídrem. USA jsou teď vnímány tak, že je nezajímá obecné blaho. Čínu dobro planety zajímá?

Čína má doma velmi vážné problémy, které způsobují klimatické změny. Je to země dvou světů. Pobřeží je industrializované, zatímco západní oblasti připomínají nejhudší rozvojové země. Ty se snaží Číňané rozvíjet. Jsou to ale hlavně zemědělské regiony a zemědělství je sektor, který je nejvíce ovlivněn klimatickými změnami. Čína má už teď výrazně nižší množství dostupné vody na hlavu, než je průměr na Západě.

Takže Číňané si uvědomují, že pokud nebudou schopni kontrolovat dopady klimatických změn, zadělávají si na velký problém. A jediný způsob, jak dopady omezit, je snižovat skleníkové emise. Ovšem i kdyby Čína snížila své emise na nulu, tak problém klimatických změn nezmizí.

Má cenu po Číně požadovat, aby byla ve snižování emisí razantnější?

Půl miliardy chudých Číňanů nevnímá Čínu jako rozvinutou zemi, a proto se Čína stále chce řadit mezi rozvojové země. Nemůžeme ji proto k něčemu nutit násilím. Příkladem může být Zelený klimatický fond. Američané za Obamy do něj slíbili tři miliardy dolarů. Číňané místo toho vytvořili svůj solidární fond ve stejné výši. Tvrdí, že platit do zeleného fondu je povinnost rozvinutých zemí. To oni nejsou, ale chtějí ukázat solidaritu. Má to velkou symbolickou hodnotu.

Nebude Čína používat svůj fond jen pro podporu čínského byznysu a zvyšování svého vlivu v rozvojových zemích?

Jistě nemůžeme být naivní. Každý chce získat nějaký dodatečný prospěch ze vzájemné spolupráce. Podstatný je ale cíl, ne pár milionů dolarů, které může spolupráce někomu přinést. Prospěch z globálního snižování emisí je mnohem větší. Nejde o hru s nulovým součtem, kdy jeden někomu něco vezme, aby sám něco získal.

Může se Čína stát vzorem pro ostatní velké rozvojové země, pokud jde o boj s klimatickými změnami?

Právě dávám dohromady tým, který by se zabýval možnostmi takové strategické spolupráce. Chceme se zaměřit i na Indii, protože bychom se neměli jednostranně upnout jen na Čínu. Dám příklad. Můžeme se soustředit na snížení skleníkových emisí čínských výrobců elektřiny o x procent. Jedním z opatření může být zapojení evropských firem, které vyrábějí systémy řízení větrných farem. Od Číňanů by to vyžadovalo změnu zákonů, které usnadní vstup zahraničních průmyslových firem do Číny.

Tvrdím, že díky této cílené spolupráci můžeme dosáhnout změn v národní regulaci snáze než jen nějakými globálními proklamacemi, že chceme být přátelé a chceme spolupracovat.

Je Evropská unie pořád ještě světovým lídrem v boji s klimatickými změnami?

Evropa chtěla být vždycky lídrem. Ale její skutečná role pokaždé závisela na vztazích uvnitř EU. Evropa není žádná šťastná rodinka. Když uvnitř narazíte na odpor, je těžké být vůdce navenek. Představte si, že stojíte před nějakým rozhodnutím a víte, že kdybyste ho udělali, tak by vás doma čekalo deset let vyjednávání mezi jednotlivými členy. Tak skončíte s pevně danými hranicemi, které při vyjednávání nechcete překročit. Jenže pro vyjednávání potřebujete pružnost. EU také není úplně dobrá v tom, jak prezentuje, co ve skutečnosti dělá.

To asi půjde těžko vysvětlit v Česku nebo v Polsku, které jsou minimálně zdrženlivé, pokud jde o klima.

To byla vždycky evropská slabina. Neumíme pořádně vysvětlit přínosy Evropské unie, natož abychom uměli vysvětlit přínosy spolupráce uvnitř EU v oblasti boje s klimatickými změnami. Můžeme utvořit strategické aliance mezi členskými státy. V každém případě změny dosáhneme levněji, když budeme spolupracovat, než když každý pojede po své cestě.

Nemůže tato vnitřní dynamika EU ohrozit dohodu, když EU zjevně bude muset v roce 2025 přijít s ambicióznějším cílem pro snižování emisí?

Evropa si už stanovila, že v roce 2025 se ohlédne a vyhodnotí, co se bude dít do roku 2030. Vytvoří se tím trvalý mechanismus, který nás bude nutit přemýšlet, co bude za dalších pět let. Tak se budeme moci snáze dohodnout na ambicióznějším cíli, aniž budeme mít pocit, že nás to zabije. V mezidobí se budou státy dívat i jeden na druhý a mohou se neformálně dohadovat na vyšších cílech. Už máme pravidelný cyklus komunikace a stanovování cílů. Teď je třeba ještě vytvořit pravidelný cyklus hodnocení a aktualizace našeho snažení. Pak bude vše snazší.